

Stanovisko č. 6 (2004) Poradnej rady európskych sudcov (CCJE) do pozornosti Výboru ministrov Rady Európy o spravodlivom procese v primeranej lehote a úlohe sudcu v konaní v súvislosti s alternatívnymi spôsobmi riešenia sporov

(prijaté na 5. Plenárnom zasadnutí CCJE, Štrasburg, 22.-24. November 2004)

Úvod

1. Dlhé roky sa organizácia súdnych konaní v Európe uberá smerom k lepšiemu zohľadneniu záujmov účastníkov konania. Odborníci v snahe vyjsť v ústrety očakávaniam verejnosti upriamovali pozornosť na to, aby tí, ktorí hľadajú spravodlivosť mali nielen ľahší prístup k súdom, ale tiež osôh z lepšej efektívnosti súdneho procesu a spoľahlivejšie záruky vymožitelnosti súdnych rozhodnutí.
2. Základným nástrojom tohto vývoja je Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Dohovor) a judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva (Súd), ktorá vykladá a aplikuje ustanovenia Dohovoru.
3. Článok 6 Dohovoru predstavuje najmä základ procesného práva spoločný pre rôzne európske štáty a prináša všeobecné princípy stojace nad a za, veľmi rôznorodými národnými systémami s cieľom zabezpečiť právo na prístup k súdu, právo na dosiahnutie rozhodnutia v primeranej lehote na konci spravodlivého a nestranného procesu a právo na dosiahnutie vykonateľnosti akéhokoľvek rozsudku.
4. Právo na spravodlivý proces má tendenciu stať sa skutočne základným právom občanov Európy, ktorého vynútitelnosť je zabezpečená Súdom a následne vnútroštátnymi súdmi napríklad prostredníctvom zadosťučinenia poskytovaného účastníkom konania, ktoré neskončilo v primeranej lehote.
5. Počas mnohých rokov Rada Európy prejavuje neustály záujem o zdokonalenie verejného prístupu k súdu, čo sa prejavuje v mnohých odporúčaníach a rezolúciách o právnej pomoci, zjednodušení konania, znižovaní trov konania, používaní nových technológií, znižovania preťažnosti súdov a alternatívnych spôsoboch riešenia sporov.
6. Súd sám osebe zabezpečuje, že vlády členských štátov budú dodržiavať článok 6 Dohovoru napríklad tým, že im pripomína, že každý, kto chce iniciovať súdne konanie, musí mať prístup k súdu a žiadne zásahy štátu do tohto výsadného práva, či už faktické, alebo právne, nie sú dovolené.
7. CCJE už prišla s myšlienkou, ako sa môžu sudcovia podieľať na týchto snahách o zabezpečenie prístupu k rýchlemu a efektívnemu riešeniu sporov.
8. CCJE pripomína, že Prvá Európska konferencia sudcov na tému „Včasný riešenie sporov a úloha sudcov“, ktorá sa konala v Rade Európy 24. a 25. novembra 2003 odhalila, že bez ohľadu na to, aké zaujímavé a užitočné sú alternatívne riešenia sporov, ako mediácia alebo zmierovacie konanie, spokojnosť so súdnymi inštitúciami zostáva základnou črtou demokratických spoločností.
9. Preto je dôležité, že ak prídu občania do styku s justičným systémom, mali by vedieť, že ide o efektívnu inštitúciu.
10. V tomto kontexte sa toto stanovisko zameria na (A) otázku prístupu k súdu, (B) kvalitu súdneho systému a jeho hodnotenia, kvantitatívne štatistické dáta,

monitorovanie pojednávania, (C) preťaženosť súdov a organizáciu práce a (D) alternatívne riešenia sporov s dôrazom na úlohu sudcov pri implementácii princípov zakotvených v Dohovore a judikatúre Súdu.

A Prístup k súdu

11. Predpokladom toho, aby sa verejnosti dostali patričné informácie o fungovaní justičného systému je prístup verejnosti k súdom.
12. CCJE má za to, že všetky opatrenia smerujúce k tomu, aby sa verejnosti tieto informácie dostali, je potrebné podporovať.
13. Verejnosť by predovšetkým mala byť oboznámená s druhmi konaní, ktoré môže iniciovať, ich približnou dĺžkou, nákladmi a rizikami v prípade nesprávneho použitia zákonných prostriedkov.
14. Tieto všeobecné informácie pre verejnosť môžu byť doplnené podrobnejšími informáciami, vrátane niektorých judikátov, ako aj informáciami o dĺžke konaní na jednotlivých súdoch.
15. Informácie o fungovaní súdneho systému môžu pochádzať z rôznych zdrojov, ako napríklad z ministerstva spravodlivosti (publikovanie informačných brožúr, webové stránky a pod.), zo služieb občanom a z verejného právneho poradenstva poskytovaného právnickými združeniami, ako aj z iných zdrojov.
16. Súdny samostatne by sa mali podieľať na šírení informácií najmä v prípadoch, keď disponujú PR službami.
17. CCJE odporúča aj rozvoj vzdelávacích programov, vrátane opisu justičného systému a ponuky návštev súdnych pojednávania. Tiež si uvedomuje potrebu publikovania sprievodcov pre verejnosť, ktorí umožnia potenciálnym účastníkom konania získať lepší prehľad o fungovaní súdnych inštitúcií a zároveň ich budú informovať o ich procesných právach v konaní pred súdom. Na záver odporúča univerzálne využívanie informačných technológií, v záujme poskytovania tých istých informácií o fungovaní súdov, o prostriedkoch prístupu k súdu, základnej judikatúre a štatistických výsledkoch súdov.
18. CCJE pozitívne podporuje zavedenie zjednodušených a štandardizovaných formulárov pre právne dokumenty potrebné k iniciovaniu súdnych konaní. Odporúčané zjednodušenie je zvlášť vhodné v konaniach týkajúcich sa maloletých, v spotrebiteľských konaniach a v prípadoch, v ktorých skutkové zistenia a právne posúdenie vecí nie sú komplikované (uznanie dlhu). Ďalej odporúča vytvoriť systém, prostredníctvom ktorého by účastníci konania mohli elektronickou formou získať dokumenty nevyhnutné pre podanie návrhu na súd a buď oni, alebo ich právni zástupcovia komunikovať so súdom cez počítač.
19. CCJE tiež odporúča, aby boli účastníci konania či už priamo súdom alebo právny zástupcami informovaní, dokonca ešte pred začatím konania, o nákladoch, ktoré budú musieť znášať, ako aj o pravdepodobnej dĺžke konania až do vyhlásenia rozsudku.
20. V stanovisku č. 2(2001) ods. 9 CCJE identifikovala dôležitosť dostatočných zdrojov na fungovanie súdneho systému. Vynára sa otázka, do akej miery sa majú účastníci konania na týchto zdrojoch podieľať prostredníctvom súdnych poplatkov. CCJE má za to, že súdny systém nesmie znemožniť prístup k súdu cez

vysoké súdne poplatky. Z efektívneho súdneho systému má úžitok široká verejnosť a nielen účastníci konania. Právny štát je založený, a predstavuje ho, efektívne fungovanie a rozhodovanie súdov; to umožňuje širokej verejnosti riadiť a spravovať svoje veci bezstarostne a s dôverou.

21. Systém právnej pomoci by mal byť organizovaný štátom tak, aby umožnil každému prístup na súd. Takáto pomoc by mala pokrývať nielen súdne poplatky, ale tiež trovy právneho zastúpenia. Nemala by byť rezervovaná len pre ľudí v hmotnej núdzi, ale mala by byť dostupná aspoň sčasti aj pre tých, ktorých priemerný príjem nepostačuje na zaplatenie súdnych trov, aj keď nie sú právne zastúpení.
22. Tento systém čiastočnej právnej pomoci umožňuje nárast počtu tých, ktorí z neho môžu mať osoh a zároveň zabezpečuje určitý balans medzi povinnosťou štátu garantovať prístup k súdu a zodpovednosťou jednotlivcov. CCJE má za to, že sudca, resp. iná súdna osoba, by sa mali podieľať na rozhodovaní o poskytnutí právnej pomoci. Ak v zmysle zákona je potrebné žiadosť o poskytnutie právnej pomoci odmietnuť, v prípade, že zamýšľaný návrh na začatie konania je zrejme nepodložený, potom je nevyhnutné, ak žalobu podáva žalobca, ktorému bola odmietnutá právna pomoc, aby jeho vec rozhodoval iný sudca než ten, ktorý rozhodol o nepriznaní právnej pomoci, v záujme dodržania zásady objektívnej nestrannosti podľa čl. 6 Dohovoru.
23. CCJE je toho názoru, že právna pomoc by mala byť financovaná z verejných zdrojov krytých špeciálnym rozpočtom tak, aby korešpondujúce výdavky nezaťažovali operatívny rozpočet súdov.
24. Ustanovenia o právnej pomoci pre účastníkov konania sú dôležitou súčasťou práva na prístup k súdu.
25. CCJE poznamenáva, že v niektorých štátoch nie je nevyhnutné právne zastúpenie. V iných štátoch sa povinnosť právneho zastúpenia líši napr. od hodnoty sporu, resp. od druhu súdneho konania. Právo účastníka konania iniciovať súdny spor či už priamo, alebo prostredníctvom právneho zástupcu sa javí vhodné najmä v jednoduchých sporoch, v konaniach s nízkou hodnotou sporu a v prípadoch týkajúcich sa spotrebiteľov.
26. Napriek tomu dokonca aj v konaniach, v ktorých nie je spočiatku potrebné právne zastúpenie, by právne predpisy mali umožňovať sudcovi použitie výnimočného prostriedku – ustanoviť advokáta, ak si to vyžadujú individuálne okolnosti daného prípadu alebo ak hrozí značné riziko, že by došlo k porušeniu práv na obhajobu. V takom prípade by právne zastúpenie podporilo efektívnosť systému právnej pomoci.
27. Rezolúcia (78) 8 v článku 1 prílohy hovorí, že „nikomu nemožno brániť pri realizovaní alebo ochrane svojich práv ekonomickými prekážkami (...)“
28. Musí však existovať systém ktorý zabezpečí, aby náhrada trov právneho zastúpenia a súdnych poplatkov nevedla k podpore zbytočných procesných úkonov. Podľa Odporúčania č. R(84) 5, (princíp 2 – 1 v prílohe), musia existovať ustanovenia, podľa ktorých je možné sankcionovať zneužívanie súdneho konania.
29. Právna pomoc nie je jediným prostriedkom pre zabezpečenie prístupu k súdu. Ďalšími metódami ktoré môžu byť použité pre tento účel je napríklad poistenie pre prípad súdnych výdavkov, ktoré pokrýva vlastné náklady účastníka konania a/alebo akúkoľvek sumu zaplatenú protistrane v prípade neúspechu.

30. CCJE nemá v úmysle v tomto stanovisku diskutovať detailne o množstve iných spôsobov, akými je možné zabezpečiť prístup k súdu vrátane podmieneného platenia poplatkov, alebo fixných výdavkov.

B kvalita súdneho systému a jeho hodnotenie; kvantitatívne štatistické dáta; monitorovanie pojednávanií

31. Fungovanie súdnej moci nepredstavuje len prácu sudcov a súdneho personálu; zahŕňa aj početné aktivity, ktoré v súdnych inštitúciách vyvíjajú zástupcovia vlády a občania; ich operatívnosť vážne závisí od justičnej infraštruktúry (budovy, zariadenia, podporný personál a pod.). Preto kvalita súdneho systému závisí od oboch; kvality infraštruktúry, ktorá môže byť posudzovaná podľa podobných kritérií ako vo verejnej správe a od spôsobilosti právnických odborníkov (sudcovia, ale tiež advokáti, prokurátori a súdni úradníci); dokonca dnes je možné merať prácu týchto odborníkov podľa právnych štandardov, súdnej alebo profesionálnej praxe a deontológie.
32. Bohužiaľ, zatiaľ čo narastajúce dožadovanie sa spravodlivosti vo väčšine krajín naráža na krátenie rozpočtu pre justičný systém, teória a prax navrhuje možnosť hodnotenia justičnej činnosti, pokiaľ ide o sociálnu a ekonomickú efektívnosť, kritériami, ktoré sú niekedy podobné tým, ktoré sa používajú vo verejnej správe.
33. CCJE si všíma, že množstvo problémov sa vynára vtedy, keď sa justičný systém hodnotí podľa kritérií, ktoré neberú do úvahy špecifiká tohto systému. Napriek tomu, že sa to môže týkať aj aktivít iných právnických povolání, CCJE sa zamerala na implikovanie tohto prístupu smerom k justičnej činnosti.
34. CCJE predovšetkým veľmi silno zdôrazňuje, že vyhodnocovanie „kvality“ justičného systému, t. j. činnosť súdneho systému ako celku, alebo každého súdu jednotlivo, alebo určitej regionálnej skupiny súdov, nesmie byť pomiešané s hodnotením profesionálnych schopností každého jednotlivého sudcu. Profesionálne hodnotenie sudcov, predovšetkým pokiaľ ide o hodnotenie zamerané na postavenie alebo kariérny postup, je úloha, ktorá má iné dôvody a musí byť vykonaná na základe objektívnych kritérií so všetkými garanciami sudcovskej nezávislosti (pozri stanovisko CCJE č. 1(2001), odsek 45).
35. V praxi niektorých krajín sa vyhodnocovanie kvality justičného systému a profesionálne hodnotenie sudcov prekrývajú, čo CCJE považuje za nevhodné. Toto prekrývanie odráža spôsob, akým sa zhromažďujú štatistické údaje. V niektorých krajinách sa robia štatistiky o každom jednotlivom sudcovi, v iných čísla o každom súde. Všetky sú spôsobilé zhromaždiť dáta o počte vecí, ale ten prvý umožňuje vytvárať obraz o jednotlivcoch. Typický systém štatistického hodnotenia sudcov zahŕňa percento úspešných odvolaní.
36. Niektoré krajiny považujú za ukazovateľ percento rozhodnutí zmenených v odvolacom konaní. Objektívne hodnotenie kvality súdnych rozhodnutí môže byť jedným z prvkov relevantných pre profesionálne hodnotenie jednotlivých sudcov, (ale aj v tomto kontexte je potrebné brať do úvahy princíp sudcovskej vnútornej nezávislosti a fakt, že zmena rozhodnutia musí byť akceptovaná ako normálny výsledok odvolacieho konania bez akéhokoľvek pochybenia na strane prvostupňového sudcu). Avšak CCJE považuje za nevhodné používanie počtu zmenených vecí v odvolacom konaní ako jediného, alebo dokonca nevyhnutného dôležitého ukazovateľa pre hodnotenie justičných činností. Spomedzi niekoľkých aspektov, o ktorých by sa malo v tomto kontexte hovoriť, CCJE podčiarkuje

vlastnosť typickú pre justičné systémy založené na formálnom procesnom práve, že kvalita súdneho rozhodnutia v jednotlivom prípade silno závisí od predchádzajúcich procesných úkonov (iniciovaných políciou, prokurátorom, advokátmi, alebo účastníkmi konania), takže vyhodnotenie súdnej činnosti je nemožné bez vyhodnotenia každého jednotlivého procesného kontextu.

37. Tie isté kritériá sa používajú v niektorých iných systémoch, v ktorých sú niektoré hodnotenia, hoci odlišné od hodnotení na základe počtu zmenených rozhodnutí, možné, aj pokiaľ ide o individuálne rozhodnutia prijaté sudcami.
38. V niektorých krajinách je hodnotenie justície zabezpečené prostredníctvom súhrnu ukazovateľov, ktoré vyhodnocujú činnosť súdu: aká je dĺžka konania, aký veľký je nápad, počet podporného personálu, kvantita a kvalita infraštruktúry (so špeciálnym zameraním na budovy a IT) a podobne.
39. Tento prístup je v princípe akceptovateľný, nakoľko vedie k vyhodnoteniu súdneho systému v širšom slova zmysle. Avšak podľa názoru CCJE vhodnejší prístup by bol, keby sa justícia hodnotila v ešte širšom kontexte, t. j. v interakcii s inými premennými (napr. sudcovia vers. advokáti, justícia vers. polícia, judikatúra vers. legislatíva atď.), nakoľko najviac prípadov zlyhania justície má pôvod v nedostatku resp. v zlej spolupráci viacerých aktérov. CCJE má za to, že kľúčovým aspektom je aj priamy vzťah medzi kvalitou justície a existenciou adekvátnej infraštruktúry a kvalitného podporného personálu.
40. Aj napriek tomu, že moderné IT umožňujú zhromažďovať veľmi sofistikované údaje, problém zostáva určenie, čo všetko má byť merané a ako a kým by mali byť výsledky vyhodnocované.
41. V súčasnosti neexistujú všeobecne akceptovateľné kritériá na spôsob zberu údajov. Dôvodom je skutočnosť, že riadenie súdov sa veľmi odlišuje od čisto administratívnych úloh, ktoré sú typické pre verejnú správu, v ktorej sa vyvinulo meranie prostredníctvom ukazovateľov a môže byť efektívne. Napríklad, skutočnosť, že na jednom súde je dĺžka konania iná, než na druhom, alebo že je viac preťažený, ešte nemusí znamenať, že tento súd je menej efektívny.
42. Akýkoľvek vývoj môže v tejto oblasti nastať, CCJE je toho názoru, že „kvalita“ justície nemôže byť chápaná ako synonymum „produktivity“ súdneho systému; hodnotenie kvality by sa malo zamerať na schopnosť systému splniť požiadavku spravodlivosti v súlade so všeobecnými úlohami právneho systému, ktorej rýchlosť konania je iba jedným prvkom.
43. Nakoľko sa v súčasnosti nedá spoľahnúť na všeobecne akceptovateľné kritériá a kvalitatívne ukazovatele by mali byť vytvorené minimálne na základe širokého konsenzu odborníkov, CCJE má za to, že by bolo vhodné, aby hlavnú úlohu vo výbere a zhromažďovaní kvalitatívnych dát, v navrhovaní spôsobu zberu údajov, vyhodnocovaní výsledkov, poskytovaní dôverných informácií individuálnym aktérom, aby mali spätnú väzbu a napokon v ich zverejňovaní, mal nezávislý samosprávny justičný orgán; jeho zainteresovanie môže viesť do súladu potrebu kvalitného hodnotenia s požiadavkou, aby ukazovatele a hodnotitelia rešpektovali princíp sudcovskej nezávislosti.
44. Štatistické údaje zvyčajne zhromažďujú súdy a posielajú ich centrálnemu orgánu, ktorým môže byť najvyšší súd, ministerstvo spravodlivosti, súdna rada, alebo národná správa súdov. Súdny registrátor preto môže mať pri každodennom zhromažďovaní údajov na súde dôležitú úlohu. V niektorých prípadoch sa na identifikácii kvalitatívnych ukazovateľov a pri navrhovaní systému kontrolujúceho kvalitu podieľajú súkromné agentúry.

45. Ďalším krokom k osvetleniu situácie s preťaženosťou súdov je publikovanie štatistických údajov týkajúcich sa prebiehajúcich konaní a skončených vecí, dostupné v niektorých štátoch. Vhodnými formami môže byť poskytnutie aj dôverných informácií odborníkom a sudcom za účelom zdokonalenia systému.
46. Centralizovaný orgán, ktorý údaje zbiera, len málokedy robí aj konštantný monitorovací proces. Takýto monitoring nemá vždy okamžitý a priamy dopad na súdy, na rozdelenie materiálnych a ľudských zdrojov.
47. CCJE je presvedčená, že je v záujme súdnej moci, aby bol zber údajov a monitoring robený na pravidelnej báze a že vhodné postupy umožnia vhodné úpravy v organizácii súdov a povedú k zmenám v ich preťaženosti. V záujme zosúladenia realizácie tejto požiadavky so zárukami nezávislosti súdnej moci (menovite s princípom nepreložiteľnosti sudcov a zákazom odňatia veci zákonnému sudcovi) sa CCJE zdá vhodné, aby autoritou kompetentnou pre zhromažďovanie údajov a monitoring bol nezávislý orgán uvedený v odsekoch 37. a 45. Stanoviska CCJE č. 1 (2001); pokiaľ by bol zberom dát a monitoringom poverený iný orgán, štát musí zabezpečiť, aby tieto aktivity zostali vo verejnej sfére v záujme ochrany pred príslušnými politickými záujmami spojenými s nakladaním s údajmi týkajúcimi sa súdnej moci; nezávislý orgán by napriek všetkému mal mať oprávnenie prijať opatrenia nevyhnutné na reorganizáciu súdov v prípade ich preťaženia.
48. Medzi všetkými zúčastnenými, ktorí interpretujú a rozširujú nazhromaždené údaje by mala prebiehať hladká spolupráca.

(C) preťaženosť súdov a organizácia práce

49. Táto kapitola hovorí o opatreniach, ktoré môžu redukovať preťaženosť súdov ako aj o opatreniach, ktoré môžu byť nápomocné pri nakladaní s vecami prichádzajúcimi na súd. CCJE chápe tieto dva predmety spoločne, nakoľko sa do značnej miery prekrývajú a obidva sú dôležité preto, aby súdy riadne plnili svoju povinnosť poskytovať spravodlivý proces v primeranom čase.

I. Všeobecne

50. Opatrenia redukujúce preťaženosť súdov tvoria opatrenia, ktorých predmetom je samotná redukcia preťažnosti, ale aj opatrenia, ktoré majú nezávislú hodnotu. Odporúčanie č. R (86)12 identifikuje opatrenia, ktoré sa v rôznom rozsahu uplatňujú na trestných a civilných súdoch. Odporúčanie č. R (87)18 a č. R (95)12 sa zaoberajú špeciálne trestnými prípadmi. Napríklad, opatrenia typu odňatie „nesudcovských“ úloh alebo zabezpečenie vyrovnanej zaťažnosti sledujú optimálne pracovné zaťaženie. Uzavretie zmluvy (či už stranami samotnými, alebo prostredníctvom mediátora) má nezávislú hodnotu predstavujúcu slobodu výberu a zmluvnú slobodu v porovnaní so súdom uloženým riešením. Dekriminalizácia menej závažných previnení je namieste pri redukcii preťažnosti, alebo môže viesť k záveru, že pri určitých typoch páchatelov (napríklad mladistvých) je výhodnejšie postupovať mimo prísne formálneho trestného súdneho systému. Ozrejenie motívov môže byť nápomocné pri identifikácii podstaty konkrétnych návrhov.

51. CCJE začne s témou rôzne, v rámci ktorej môžu byť trestné a civilné veci posudzované spoločne, prípadne môžu byť porovnávané.

(a) Súdny manažment

52. CCJE identifikovala dva základné modely súdneho manažmentu. V jednom hrajú sudcovia malú, resp. žiadnu priamu úlohu. Môžu venovať viac času sudcovskej práci, než mrhať časom na „nesudcovské“ úlohy, ku ktorým neinklinujú a neboli na ne ani pripravovaní. Napriek tomu, že súdy nemôžu riadne pracovať bez toho, aby administratívne záležitosti boli s nimi konzultované, samotné rozhodovanie o rozpočte, o počte zamestnancov, budovách a materiálno technickom zabezpečení by malo byť v rukách správy súdov. Pretože peniaze na fungovanie systému musia pochádzať od centrálnej vlády, nehľadiac na to, ktorý sa použije, tento systém pomáha držať sudcov bokom od politických tlakov ktoré sú spojené s naplnením vytýčených cieľov.

53. Nevýhodou je, že sudcovia ktorí predovšetkým majú plniť základnú úlohu súdnej moci – efektívne rozhodovanie prípadov, majú v prípade tohto modelu veľmi malú kontrolu nad prostredím, v ktorom majú tieto ciele splniť.

54. V druhom základnom systéme efektívne riadi súd služobne starší sudca, ktorý má aspoň aké také právomoci ohľadne rozpočtových prostriedkov, prijímania a prepúšťania súdneho personálu a súdnej budovy a jej zariadenia. Výhody a nevýhody sú zrkadlovým odrazom prvého modelu: sudcovia sú odvádzaní od ich primárnej úlohy a musia plniť úlohy, na ktoré neboli pripravení. Je viac pravdepodobné, že budú musieť diskutovať s verejnou mocou. Na druhej strane majú kontrolu nad prostriedkami, ktoré sú pre súd potrebné, aby mohol plniť svoju úlohu a majú väčší vplyv na politiku rozdeľovania zdrojov.

55. Mnoho krajín má systém, ktorý spadá niekde medzi tieto dva extrémny. CCJE podčiarkuje, že najdôležitejšie je to, aby sudcovia mali aspoň základnú možnosť ovplyvňovať rozhodnutia týkajúce sa podoby modernej justície a jej priorít.

(b) Kolísanie v zaťažnosti

56. Zaťažnosť jednotlivých súdov z času načas klesá, alebo stúpa. Je to ovplyvňované demografickými zmenami a v trestnej sfére aj zmenami v skladbe trestných vecí. Tieto môžu byť dočasného charakteru. Napríklad, súd blízko štátnych hraníc môže mať dramatický nárast prípadov týkajúcich sa ilegálneho prisťahovalectva alebo súd v blízkosti letiska môže zaznamenať nárast prípadov dovozu drog.

57. V niektorých právnych poriadkoch sudcovia a/alebo veci sa môžu relatívne jednoducho presúvať, minimálne na dočasnú dobu, zo súdu na súd. CCJE považuje takúto flexibilitu vo všeobecnosti za žiaducu, za predpokladu, že je zachovaná nezávislosť jednotlivých sudcov a v prípade preloženia sudcu s tým sudca súhlasí. Je zrejmé, že takáto prax musí brať do úvahy praktické problémy prístupu k súdom. Účastníci súdnych konaní a verejnosť vo všeobecnosti, sú oprávnení očakávať, že pri rozhodovaní vo veciach sa bude rešpektovať princíp miestnej príslušnosti a vhodnosti.

58. V iných právnych poriadkoch je pridelenie vecí sudcovi fixované od počiatku a presun sudcov si vyžaduje ich súhlas. Presun vecí, ak vôbec, je prípustný len so súhlasom účastníkov konania. Existujú však aj mechanizmy na ktoromkoľvek súde, keď napríklad volené prezídium sudcov môže rozhodnúť o presunutí vecí od preťaženého sudcu k inému sudcovi toho istého súdu.
59. V prípade permanentných zmien v preťaženosti súdov je žiaduce, aby sa vykonali nim korešpondujúce zmeny vo veľkosti súdov, najmä pokiaľ ide o posledne zmienené typy súdnych systémov. Čisto ekonomické záujmy (vedúce k uzavretiu lokálnych súdov) sa tu môžu stretnúť s právom účastníkov konania a verejnosti na prístup k „dostupnej“ spravodlivosti. CCJE povzbudzuje členské štáty k štúdiu a vývoju vhodných kritérií, ktoré zohľadnia uvedené požiadavky tak, aby zmeny v systéme súdov, zohľadňujúce potreby riešenia ich preťaženosti, nevedli k porušeniu princípov sudcovskej nezávislosti.
60. Napokon CCJE odkazuje na svoje stanovisko č. 2(2001), konkrétne na čl. 4 a 5, týkajúce sa adekvátnych zdrojov. Možnosti presunov sudcov alebo súdnych spisov z jedného súdu na druhý by nemali podporovať prijatie štrukturálnych zmien vedúcich k obmedzovaniu zdrojov. Uvedená flexibilita nemôže nahrádzať dostatočný počet sudcov, ktorý je nevyhnutný na riešenie zvyčajného množstva nápadu.

(c) Použitie inštitútu samosudcu

61. V trestných veciach, Odporúčanie č. R(87)18, v čl. D.2. uvádza, že samosudca môže rozhodovať „vo všetkých veciach, v ktorých to dovoľuje vážnosť deliktu“. Ale vo vážnych veciach týkajúcich sa odňatia slobody páchatel'a, je kolektívne skúmanie skutkového stavu uskutočňované panelom troch a viac sudcov, či už z povolaní, alebo prísediacich – laikov, dôležitou zárukou pred rozhodnutiami ovplyvnenými zaujatosťou jednej osoby alebo idiosynkratickým pohľadom. V praxi väčšinou jednoduché kauzy rozhodujú samosudcovia a zložitejšie prípady senáty, hoci deliaca čiara sa v prípadoch jednotlivých štátov odlišuje.
62. V civilných veciach je v krajinách so systémom „common law“ všeobecná prax taká, že sudcovia prvej inštalácie rozhodujú ako samosudcovia (sú to však skúsení praktici, ktorí boli ustanovení do funkcie relatívne neskoro v ich profesionálnej kariére). V iných súdnych systémoch, v ktorých existuje systém „kariérnych sudcov“ (a v krajinách ako Francúzsko, kde obchodné sudy „tribunaux de commerce“ pozostávajú z laikov), sa v prvej inštalácii stále používajú senáty, aj keď sa zdá, že trend je prejsť k väčšiemu využívaniu samosudcov.
63. Rozhodovanie v senátoch môže kompenzovať nedostatok skúseností jednotlivých členov senátu. Napomáha tiež udržiavaniu kvality a odovzdávaniu skúseností mladším sudcom. Môže byť ťažké nepresadzovať tento systém tam, kde mladí sudcovia alebo prísediaci by ináč sami boli členmi tribunálu prvej inštalácie.
64. CCJE má za to, že štáty by mali podporovať vzdelávací systém a kariérny postup sudcov tak, aby uľahčili zavedenie inštitútu samosudcov v prvej inštalácii všade tam, kde to bude možné dosiahnuť v rámci skúseností a kapacity sudcov ktorí sú k dispozícii a s ohľadom na povahu súdnych sporov, ktorých sa to týka.

(d) Asistenti sudcov

65. CCJE vo svojom stanovisku č. 2(2001) poznamenala, že v mnohých krajinách majú sudcovia k dispozícii nedostatočné prostriedky. Avšak CCJE považuje za

potrebné zdôrazniť, že ozajstná redukcia neadekvátnych úloh ktoré sudcovia musia vykonávať môže byť dosiahnutá jedine tým, že sudcom budú k dispozícii asistenti, so základnou právnickou kvalifikáciou („úradníci“, resp. „referendéri“), na ktorých sudca, pod jeho vlastným dozorom a na jeho zodpovednosť, môže delegovať vykonávanie špecifických úkonov, ako napr. vyhľadávanie právnych predpisov a judikatúry, písanie jednoduchých, alebo štandardizovaných dokumentov a jednanie s právnikmi a/alebo účastníkmi konania.

(e) Mimo- sudcovské aktivity

66. CCJE súhlasí s názorom, že mimo - sudcovské aktivity uvedené v Prílohe k Odporúčaniu č. R (86) 12 by za normálnych okolností nemali vykonávať sudcovia. Ale existujú aj ďalšie aktivity, ktoré môžu odvieť pozornosť, resp. ubrať z výkonu sudcovských povinností, vrátane aktivít súvisiacich so správou súdu, kde nie je zabezpečená adekvátna asistancia resp. dostatok finančných prostriedkov (pozri písm. a) uvedené vyššie) a aktivity súkromných arbitrov, čo je však vo väčšine krajín neprijateľné.
67. Často býva podrobený kritike čas, ktorí sudcovia strávia pri práci v rôznych komisiách, alebo orgánoch. Existuje názor, že „sudca má súdiť“ a ostatné aktivity sú zbytočným mrhaním drahocenných zdrojov.
68. CCJE nepovažuje za potrebné venovať príliš veľkú pozornosť tejto otázke. Ak činnosť v komisii súvisí so sudcovskou prácou a sudca môže byť pridanou hodnotou pre prácu tejto komisie, čas strávený prácou v nej nemôže byť považovaný za premrhaný. Navyše, sudca môže byť lepším sudcom, nakoľko môže získať širší rozhľad pri práci s odborníkmi z iných profesií a na veciach, ktoré síce súvisia s, ale spadajú mimo ich normálnej práce.
69. Na druhej strane existuje riziko, ak sa sudcovia začnú angažovať v otázkach položených z politických dôvodov, vrátane rozhodnutí o nie právnických veciach, s ktorými nemajú priamu skúsenosť. Sudcovia musia opatrne zvažovať, či je rozumné prepožičať svoje skúsenosti a reputáciu v takýchto prípadoch.

(f) Právne zastupovanie a financovanie trov konania

70. V trestných veciach je pravidlo, že právna pomoc, alebo bezplatné právne zastupovanie je dostupné bez vyhodnocovania majetkových pomerov obžalovaného. Zdá sa, že problém spočíva vo veľkých rozdieloch medzi druhom a vážnosťou prípadu pre ktorý sú pomoc, alebo zastupovanie v jednotlivých krajinách dostupné. Avšak v civilných veciach je obava, že spôsoby financovania žalôb môžu podporovať nepodložené alebo nadbytočné žaloby a toto nie je kryté poistením právnych výdavkov. V ktoromkoľvek právnom systéme existuje tendencia zamerať sa na oblasti, kde sú poplatky prijateľné. Mal by byť zavedený vhodný kontrolný systém, ktorý by umožnil vopred vyhodnocovať meritum žalôb a eliminovať žaloby spĺňajúce predpoklady pre poskytnutie právnej pomoci, pri ktorých však meritum a/alebo žalovaná suma sa nejaví ako ospravedlňujúca pravdepodobné výdavky.

II. TRESTNÉ SÚDY

71. CCJE sa ďalej bude venovať otázkam relevantným špeciálne v trestných veciach: Na začiatku je potrebné si uvedomiť dva samozrejmé, avšak fundamentálne rozdiely medzi trestnými a civilnými konaniami:

- (i) Civilné konanie sa takmer vždy týka dvoch súkromných strán. Verejnosť má všeobecný záujem na riadnom vybavení civilnej žaloby, avšak nemá záujem na výsledku konkrétneho prípadu. V trestnom konaní má verejnosť ozajstný záujem na riadnom vybavení každého prípadu.
- (ii) Predlžovanie procesu alebo správanie sa účastníkov proti procesným pravidlám v civilnom konaní môže byť sankcionované peňažnou pokutou, alebo, ako posledná možnosť, odmietnutím žaloby. V trestnom konaní môže byť prokurátor sankcionovaný peňažnou pokutou, alebo odmietnutím obžaloby. Avšak je oveľa ťažšie sankcionovať obžalovaného pre prietahy alebo porušenie procesných pravidiel, hoci v niektorých krajinách môže byť obhajcovi uložená povinnosť nahradiť nadbytočné trovy. Obžalovaný zvyčajne nemá prostriedky, aby mohol zaplatiť poriadkovú pokutu a úplne posledná sankcia spočívajúca v odmietnutí jeho prípadu neprichádza do úvahy. Súd nemôže povedať, že obžalovaný sa pripravil o právo na súd, pretože nesplnil procesné požiadavky.

72. Na základe týchto skutočností CCJE skúmala niektoré špecifické problémy.

a) Diskrečná obžaloba

73. Odporúčanie č. R (87) 18 sa hlási k princípu diskrečnej obžaloby „kdekoľvek to historický vývoj a ústava členského štátu dovoľuje“ a hovorí „alebo by mali byť navrhnuté prostriedky majúce ten istý účel“. V moderných krajinách môže byť vyžadovaná povinnosť nezávislého verejného žalobcu (*ministér public*) podať obžalobu na súd a ak má niekto právomoc ju odmietnuť, môže to byť iba sudca.

74. Odporúčanie hovorí, že akékoľvek rozhodnutie nepodať obžalobu musí byť „podložené zákonom“ (článok I.2), „posudzované na všeobecnom základe, akým je verejný záujem“ (článok II.4) a iba v tom prípade, „ak žalujúca autorita má adekvátne dôkazy o vine“ (článok I.2). CCJE vykladá tretiu podmienku v tom zmysle, že ako náhle má žalujúca autorita adekvátne dôkazy o vine, otázka diskrečnej obžaloby zjavne nemôže vyvstať. Ale v prípadoch, v ktorých adekvátne dôkazy (ešte) neboli získané, CCJE má za to, že rozhodnutie, či vážnosť a ostatné okolnosti deliktu, podozrivého páchatel'a a obeť odôvodňujú ďalšie snahy o získanie ďalších dôkazov, by malo byť ponechané na vyšetrojúcu autoritu.

75. Odporúčanie ďalej hovorí, že rozhodnutie nepokračovať, alebo prerušiť trestné konanie môže byť sprevádzané upozornením, alebo varovaním, alebo môže byť podmienené splnením podmienky (v tomto prípade so súhlasom páchatel'a); toto by sa nemalo považovať za odsúdenie, ani by nemalo byť zaznamenané v registri trestov páchatel'a, pokiaľ neprizná delikt; a následne by tým nemali byť dotknuté práva obeť na požadovanie nápravy. V praxi väčšina (avšak zďaleka nie všetky) štátov majú určitú mieru diskrečnej právomoci. Jeden rozdiel existuje medzi tými systémami, v ktorých môžu byť konania zastavené s podmienkou odškodnenia obeť a tými, v ktorých existuje diskrečná právomoc zastaviť konanie v prípade, ak sa javí, že nie je vo verejnom záujme ďalej v konaní pokračovať.

76. V súčasnosti v Európe existujú tri základné štruktúry:

- (i) Žalujúca autorita nemá oprávnenie ani prípad odložiť, ani uložiť obvinenému podmienku/sankciu, ak dôkazy odôvodňujú podanie obžaloby. Jej jedinou úlohou je pripraviť vec na predloženie súdu (podať obžalobu).
- (ii) Žalujúca autorita má právomoc rozhodnúť, či podá, alebo nepodá obžalobu (t. j. úplne odložiť prípad), hoci existujú dostatočné dôkazy na podanie obžaloby.
- (iii) Žalujúca autorita má obidvoje, aj právo rozhodnúť, či podá, alebo nepodá obžalobu a tiež možnosť odložiť prípad s podmienkou, alebo pokutou uloženou páchatelovi, s jeho súhlasom, ako alternatívu predloženia veci súdu. V rámci tejto širokej kategórie existujú drobné rozdiely pokiaľ ide o právomoci prokurátora. V niektorých krajinách môže byť uložených množstvo podmienok vrátane verejnoprospešných prác. V iných je jedinou podmienkou zaplatenie určitej finančnej čiastky.

77. CCJE podporuje ďalšie štúdie v konkrétnych štátoch, ktoré v súčasnosti nemajú žiaden systém ekvivalentný diskrečnej obžalobe, v záujme realizovania Odporúčania č. R (87)18. CCJE je toho názoru, že každý štát by mal zvážiť úlohu, ktorú by súdy mali zohrávať pri overovaní vedenia konania najmä v prípadoch, kedy obeť namieta rozhodnutie o odložení prípadu prijaté žalujúcou autoritou.

b) Zjednodušené konania

78. Javí sa, že vo všetkých členských štátoch existujú určité formy zjednodušených konaní, t. j. v prípade administratívnych priestupkov a menej vážnych deliktov, hoci podstata a miera týchto konaní sa široko odlišujú. Pri zavádzaní takýchto konaní musí byť vždy zvažovaný dosah čl. 5 a 6 EDLP a zabezpečená možnosť podať odvolanie na súd.

c) Priznanie viny pred súdom a dohoda o vine a treste

79. Odporúčanie č. R (87) 18 v zásade tento inštitút odporúča. Jeho použitie predpokladá priznanie viny pred súdom v počiatočnom štádiu konania, čo je „*common law*“ model. Napriek tomu niekoľko krajín má formálny systém tohto charakteru. To a presnejšie to, čo to môže sprevádzať – dohoda o vine a treste a zníženie trestu pre uznanie viny, sú kľúčovými prvkami mnohých právnych „*non – common law*“ systémov. Avšak mnoho krajín má systém zmiernených konaní, ak je vina uznaná. Funguje to podobne ako formálne dokázanie viny do tej miery, že pripúšťa jednoduchšie dokazovanie a svižnejšie konanie.

80. CCJE identifikuje v akomkoľvek formálnom systéme pre uznanie viny výhody (povšimnuté v „*common law*“ systémoch) a možné riziká ako napríklad:

(i) Priznanie viny

81. Ak môže byť obžalovaný v rannom štádiu konania predvolaný pred súd a tam formálne prednesie, že uznáva svoju vinu, ušetrí sa množstvo času a peňazí. Ak sa to udeje formálnou cestou, práva obžalovaného môžu byť štandardné. Priznanie urobené na polícii môže byť získané nesprávne. Priznanie viny je uznanie niečoho, čo nebolo. Preto právni zástupcovia musia mať profesionálnu povinnosť potvrdiť spoločne s obžalovaným, že tento naozaj uznáva nevyhnutné právne znaky deliktu.

(ii) Dohoda o vine a treste

82. Zahŕňa dva rôzne inštitúty: dohodu o vine a dohodu o treste.

83. Dohoda o vine predstavuje dohodu s prokurátorom, či už formálnu, alebo neformálnu, že prokurátor nevznesie jednu resp. viac obžalôb, ak obvinený prizná ostatné (týka sa menej závažných deliktov). V tomto konaní sudca vôbec nevystupuje, aj keď môžu existovať ustanovenia podľa ktorých je potrebné schválenie dohody súdom. Argument v prospech tohto systému je ten, že pokiaľ je obvinený ochotný priznať sa k deviatim z desiatich tvrdených vlámaní, nemôže byť v záujme efektívnej justície, že v prípade desiateho obvinenia sa vždy musí uskutočniť súdny proces len preto, lebo na to existuje dosť dôkazov.

84. Dohoda o treste tiež existuje v mnohých krajinách. Ale „*common law*“ uznáva, že existuje veľké nebezpečenstvo, ak je v tomto konaní zainteresovaný aj sudca. Nebezpečenstvo tkvie v tom, že obvinený sa dostane pod tlak a prizná vinu aj z deliktu, ktorý v skutočnosti nespáchal len preto, aby dostal miernejší trest od sudcu, ktorý mu bude ukladať trest.

(iii) Zníženie trestu

85. Je úplne iný koncept, ktorý nezávisí od žiadnej dohody s nikým, či už prokurátorom, alebo sudcom. Štruktúra (akceptovaná v niektorých krajinách) je taká, že obvinený, ktorý prizná vinu môže dostať miernejší trest pričom platí, čím skôr sa prizná, tým viac mu trest môže byť znížený.

86. Nieкто sa môže od tejto myšlienky odkloniť argumentujúc, že obvinený urobil čo urobil a každý preukázaný delikt vyžaduje náležitý trest bez ohľadu na to, či sa k nemu nieкто priznal, alebo nie. Argument, že priznaním viny sa preukazuje ľútosť, resp. výčitky svedomia, je vo väčšine prípadov iluzórny. V niektorých prípadoch prichádza do úvahy zásadná spoločenská odpoveď v tých systémoch, v ktorých sú pojednávania prístupné širokej verejnosti. Ak hlavní svedkovia sú zraniteľní (najmä deti a obeť sexuálneho násillia), ústne pojednávanie môže spôsobiť ďalšiu traumu. V takýchto prípadoch sa obvinený uznaním viny vyhne pojednávaniu a tým aj ďalšiemu ubližovaniu, ktoré by inak jeho žaloba priniesla.

87. Okrem vyššie uvedených prípadov táto odpoveď neplatí. Ak je osoba usvedčená zo série vlámaní na základe odtlačkov prstov, alebo iných vedeckých dôkazov, jediní svedkovia, ktorých by obvinený chránil, sú profesionáli, ktorí sú zdatní, pokiaľ ide o podávanie svedectiev. Dôvod na podporu uznania viny, vedúcu k zníženiu sadzby, je pragmatická výhoda ktorú uznanie viny prináša:

- (i) Zabezpečenie odsúdenia páchatelov, ktorí vedia, že sú vinní, avšak v prípade neuznania viny by mali motív zotrvať na súdnom procese v nádeji, že dôkazy, alebo svedkovia proti nim nemusia presvedčiť porotu alebo sudcu a
- (ii) Skrátenie konania (a vyhnutie sa prietahom v iných konaniach) aj v prípadoch, keď odsúdenie by aj tak vyplynulo zo súdneho procesu. Toto sú reálne a pragmatické benefity pre spoločnosť ako takú.

88. Je ale jasné, že ak je zníženie trestu dovolené, musia existovať určité záruky. Sudcovia a advokáti musia dbať na to, aby priznanie viny bolo dobrovoľné a predstavovalo skutočné, reálne uznanie viny. Sudcovia by nemali byť spomínaní, alebo zainteresovaní v akejkoľvek diskusii medzi advokátom a obvineným týkajúcej sa zníženia trestu. Sudcovia by mali disponovať oprávnením neschváliť

žiadne priznanie, ktoré sa javí ako nepravdivé, alebo v rozpore s verejným záujmom.

89. CCJE pochybuje, či by bolo reálne odporúčať okamžitú implementáciu systému zníženia trestov z dôvodu priznania viny vo všetkých členských štátoch. Avšak CCJE odporúča všetkým štátom zvážiť, či takýto systém nemôže priniesť určité benefity pre ich trestné súdnictvo.

III. CIVILNÉ SÚDY

90. Odporúčanie č. R(84) 5 identifikovalo deväť „princípov civilného procesu na zdokonalenie fungovania civilných súdov.“ Bolo to široko – ďaleko najstaršie odporúčanie, avšak v praxi často neimplementované. CCJE je toho názoru, že v prípade jeho všeobecnej implementácie by ponúklo reálne garancie na zosúladenie povinností jednotlivých štátov v zmysle čl. 6 Dohovoru na zabezpečenie „spravodlivého súdneho procesu v primeranom čase“ v civilnom konaní.
91. Deväť princípov predstavuje základné prvky súdneho manažmentu a oprávnení, ktorými by mal sudca disponovať a využívať od začiatku až do vybavenia veci v civilných (vrátane správnych) konaniach v snahe zabezpečiť súlad s čl. 6 Dohovoru. Preto CCJE v nasledujúcich odsekoch zosumarizuje a doplní komentárom tieto princípy trochu detailnejšie.
92. Prvý princíp Odporúčania navrhuje limitovaný počet pojednávaní „nie viac, ako dve“, jedno prípravné, a druhé pre vykonanie dôkazov, vypočutie strán a pokiaľ je to možné, vnesenie rozsudku, bez odročovania pojednávania „okrem prípadov, kedy sa objavia nové skutočnosti a v iných výnimočných a dôležitých situáciách“ s ukladaním sankcií účastníkom, svedkom a znalcom v prípadoch, keď si nesplnia svoje povinnosti v lehotách určených súdom, alebo keď sa nedostavia na pojednávanie.
93. CCJE vníma tento princíp ako všeobecný vzorec. V niektorých systémoch sa získavajú dôkazy na početných pojednávaniach. V iných prípadoch sú vedené siahodlhé pojednávania pri ktorých sa pravdepodobne nie je možné obmedziť len na jedno prípravné a jedno finálne pojednávanie. Najdôležitejšie je, aby to bol sudca, ktorá od začiatku kontroluje časový harmonogram trvanie konania, určuje presné dátumy a má (a bude ochotný ju aj uplatniť) právomoc odmietnuť návrhy na odročenie pojednávania dokonca aj proti vôli oboch účastníkov konania.
94. Podľa druhého princípu, sudca musí mať právomoc kontrolovať zneužívanie konania prostredníctvom sankcií ukladaných účastníkom konania, alebo ich právnym zástupcom.
95. Tretí princíp odráža základy moderného „case – manažmentu“: „Súd musí (...) hrať aktívnu úlohu pri zabezpečení rýchleho priebehu konania, pri súčasnom rešpektovaní práv účastníkov, vrátane práva na rovnaké zaobchádzanie. Konkrétne musí mať právomoc z vlastného podnetu nariadiť stranám také objasnenie skutkového stavu, aké je nevyhnutné; nariadiť stranám osobne sa dostaviť na súd; nastoliť právne otázky; žiadať dôkazy minimálne v tých prípadoch, v ktorých ide aj o záujmy iných než účastníkov konania; kontrolovať vykonávanie dôkazov; vylúčiť svedkov, ktorých možné svedectvo by bolo pre daný prípad irelevantné; obmedziť počet svedkov o konkrétnej skutočnosti, ak je tento počet nadbytočný(...)“.

96. Štvrtý princíp podporuje vyššie uvedené v tom, že súd by mal byť spôsobilý rozhodnúť o tom, či nariadi ústne pojednávanie, alebo postačí „písomné“ konanie, okrem prípadov predpísaných zákonom.
97. Princíp č. 5 hovorí, čo je podľa názoru CCJE životne dôležitý aspekt efektívneho „case – manažmentu“: potreba kryštalizácie žalobného návrhu a povahu predložených dôkazov v čo najskoršej fáze konania – a vylúčenie uvádzania nových skutočností, pokiaľ neboli (alebo CCJE navrhuje nemohli z rozumných dôvodov byť) známe už v prvostupňovom konaní, alebo existovali iné špecifické dôvody.
98. V niektorých krajinách procesné pravidlá alebo zvyklosti umožňujú stranám dopĺňať ich návrhy a dôkazy takmer bez obmedzenia – dokonca aj v odvolacom konaní (pozri nižšie). CCJE má za to, že takáto prax nie je ďalej akceptovateľná a že nadišiel čas revidovať tieto pravidlá a zmeniť tieto zvyklosti. Strany majú právo na „spravodlivý ... proces bez zbytočných prieťahov“ o ich veciach, nie na nekonečné množstvo príležitostí prezentovať ďalšie a odlišné prípady – a najmä nie prostredníctvom odvolacích konaní.
99. Princíp č. 6 je dôležitým súdnym prikázaním o tom, že „rozsudok musí byť vyhlásený na konci pojednávania, alebo čo najskôr, ako je to možné. Mal by byť čo najstručnejší. Môže vyvolávať akékoľvek právne otázky, ale mal by s určitosťou odpovedať explicitne alebo implicitne na všetky otázky položené stranami“. Niektoré štáty, alebo súdy argumentujú viac menej formálnymi pravidlami, ktoré hovoria o maximálnych lehotách v ktorých musí byť rozsudok vyhotovený. Siedmy princíp („opatrenia na zabránenie zneužívaniu post - rozsudkových opravných prostriedkov“) je mimo hlavného zámeru tohto stanoviska.
100. Princíp č. 8 identifikuje niektoré aspekty „case – manažmentu“ vrátane osobitných konaní v (a) nalievavých prípadoch, (b) nesporných konaniach, vyrovnacích konaniach a konaniach s nízkou hodnotou sporu, (c) špeciálnych typoch konaní. Medzi nimi sú, hovorí: „zjednodušené spôsoby začatia konania; bez pojednávania, alebo len s jedným pojednávaním, alebo (...)predbežná príprava pojednávania; výlučne písomné alebo ústne konania(...); zákaz alebo obmedzenie niektorých námietok a obhajovaní; viac flexibilné pravidlá pre dokazovanie bez odročenia, alebo len veľmi krátkych odročenia; ustanovenie súdneho znalca(...); aktívna úloha súdu pri vedení konania a označovaní a vykonávaní dôkazov.“
101. Deviaty princíp zdôrazňuje potrebu „vybaviť sudcov čo najmodernejšími technickými prostriedkami“. CCJE súhlasí a zdôrazňuje vzťah medzi efektívnou technológiou a schopnosťami sudcov mať pod kontrolou priebeh konania v súdnych spisoch.
102. Základným zmyslom všetkých týchto princípov je hrozba, že civilné konania sa stanú komplikované a zdĺhavé do takej miery, že nebude možné, aby splnili požiadavky kladené v článku 6 Dohovoru ani v konkrétnom prípade, ani v iných prípadoch, ktorých rýchle a efektívne vedenie je nepriamo dotknuté časom a zdrojmi pohltenými predchádzajúcim konaním.
103. Štáty musia poskytnúť adekvátne – avšak nie nekonečné – finančné zabezpečenie a zdroje pre civilné konanie rovnako, ako aj pre trestné konanie. Keďže ani štát, ani strany nemajú nekonečné finančné zdroje, súdy musia kontrolovať súdne konania v záujme oboch individuálnych účastníkov konania, ako aj účastníkov ostatných konaní.
104. Individuálne prípady musia byť vedené „proporcionálne“ v oboch zmysloch,

v spôsobe ktorý umožní stranám prístup k spravodlivosti za trovy zodpovedajúce predmetu sporu a jeho hodnote a v spôsobe, ktorý umožní ostatným účastníkom získať spravodlivú časť času, ktorý súd môže venovať ich sporom.

105. V skratke, strany majú právo na primeranú časť času a pozornosti súdu, ale pri rozhodovaní čo je primerané, je povinnosťou sudcu brať do úvahy práva a povinnosti iných vrátane štátu, ktorý sám financuje súdny systém a ostatné strany, ktoré si želajú využiť ho.
106. V rôznych krajinách existuje rozličná úroveň implementácie princípov obsiahnutých v Odporúčaní č. R (84) 5. Hlavné smerovanie legislatívnych reforiem civilných konaní uskutočňovaných v posledných rokoch bolo týmto smerom. Sudcom boli dané širšie právomoci pri „formálnom vedení“ civilných konaní, nie však pokiaľ ide o hmotnoprávnu stránku prípadov - nemôžu napríklad označiť, vyhľadať a vykonať faktické dôkazy, ktoré strany neuviedli. Napriek tomu v niektorých členských štátoch ešte stále nie je úlohou sudcu rozhodnúť, či konanie bude písomné, alebo ústne, alebo kedy siahnuť po skrátrenom rozsudku alebo určiť lehoty, nakoľko tieto otázky sú upravené v zákone. CCJE má za to, že tieto reštrikcie právomocí sudcu kontrolovať a stimulovať postup v konaní nie sú kompatibilné s efektívnosťou justície.
107. V nasledujúcich odsekoch sa CCJE bude zaoberať niektorými konaniami, ktoré boli prijaté, alebo navrhnuté v tejto oblasti:

(a) Predžalobné protokoly

108. Predžalobné protokoly (vyvinuté vo Veľkej Británii) predpisujú kroky, ktoré musia byť vykonané pred začatím konania. Sú formulované v spolupráci so zástupcami potenciálnych účastníkov na oboch stranách v určitých frekventovaných typoch sporov (poškodenie zdravia, nedbalosť zdravotníkov, poisťovne v stavebnom priemysle, právnikov a zainteresovaných orgánov). Ich účelom je veľmi skoro identifikovať predmet sporu na základe výmeny informácií a dôkazov, ktoré umožnia stranám vyhnúť sa súdnemu sporu a dosiahnuť zmier. Ak zmier nemôže byť dosiahnutý, potom zabezpečia, že strany sú v oveľa lepšej pozícii na zaujatie stanoviska v určených lehotách, keď sa začne súdne konanie. Súd môže sankcionovať toho, kto nepostupuje podľa predžalobného protokolu.

(b) Predžalobné informácie

109. Majú významnú úlohu v súdnych sporoch, keďže v odôvodnených prípadoch oprávňujú súd, predtým, ako sa začne samotné konanie, nariadiť predloženie dokumentov potenciálnemu účastníkovi konania, medzi inými dôvodmi aj preto, aby mu umožnil zistiť, či skutkové okolnosti vôbec odôvodňujú súdne konanie, alebo aby mu umožnil podniknúť lepšie kroky na vyriešenie sporu dohodou, bez súdneho konania.

(c) Ochranné opatrenia

110. Je dôležité, aby tieto boli v prípade potreby k dispozícii v rannom štádiu, v niektorých prípadoch dokonca predtým, ako je odporca informovaný o podaní žalobného návrhu, keďže v opačnom prípade by mohol byť ich účinok zmarený.
111. K dispozícii je široká škála ochranných opatrení, v ktorej sa dajú identifikovať tri hlavné skupiny:

- (i) Opatrenia smerujúce k zabezpečeniu vykonateľnosti, napr. súdny zákaz nakladania s vecou;
- (ii) Dočasné predbežné opatrenia (napr. v rodinných veciach); a
- (iii) Opatrenia predchádzajúce vydaniu konečného rozsudku.

112. V mnohých krajinách navrhovateľ musí preukázať existenciu práva (*fumus bonis iuris*) a zvyčajne musí preukázať existenciu rizika, že bez takéhoto opatrenia nebude žiaden finálny rozsudok vykonateľný (*periculum in mora*). Opatrenia môžu byť nariadené bez vypočutia druhej strany (*ex parte*), ale po vydaní takého opatrenia odporca musí mať právo byť vypočutý a opatrenie môže byť buď potvrdené, alebo zrušené.

113. Takáto súdna „podpora“ je v širokej miere dostupná v iných situáciách v členských štátoch (niekedy len vtedy, ak je žalobný návrh doložený listinnými dôkazmi), v snahe ustáliť niektoré aspekty sporu. Krajiny „*common law*“ vyvinuli nástroj zvaný „*Anton Piller*“ nariadenie, ktorým môže súd nariadiť získanie dokumentov alebo dôkazov, ktoré sú v dispozícii alebo pod kontrolou protistrany, ak hrozí, že môžu byť zničené, alebo ukryté. Podobnú funkciu môžu spĺňať vo Francúzsku, ale aj v iných krajinách tzv. „*mesures d’instruction in futurum*“.

(d) Začatie konania

114. Väčšina členských štátov poskytuje určité formy zjednodušeného začatia konania (vrátane podania návrhu elektronickou formou). Avšak rozdiely medzi tradičnými metódami začatia súdneho konania spôsobujú ťažkosti v porovnávaní rozličných metód zjednodušenia. Napríklad, v niektorých krajinách sa súdne konanie vždy začne úkonmi súdu, kým v iných navrhovateľ musí zaslať odporcovi žalobný návrh predtým, ako ho podá na súd. V týchto štátoch zjednodušenie môže spočívať v začatí konania bez tejto povinnosti.

(e) Identifikácia nárokov účastníkov konania

115. CCJE už zdôraznila dôležitosť tejto diskusie (vyššie) v princípe č. 5 Odporúčania č. R (85) 5. Základom dobrého „*case – managementu*“ v civilnom konaní je, že každá procesná strana musí čo najskôr a čo najzreteľnejšie vyjadriť a uplatniť svoje nároky a že zmeny alebo doplnenia návrhov sa môžu robiť iba na základe súhlasu sudcu, ktorý by mal byť daný po vyhodnotení štádia konania, správania sa a dopadu na ostatných účastníkov konania.

(f) Sumárne konania

116. Existujú veľké rozdiely v terminológii v tejto oblasti. Nie všetky štáty rozumejú pojmu sumárne, zjednodušené a zrýchlené konania v tom istom slova zmysle. Niektoré hovoria o konaniach ako o sumárnych len v prípadoch, keď ich výsledok nemá za následok „*res iudicata*“ a odvolávajú sa na zjednodušené konania, ak boli niektoré úkony eliminované, alebo robené ľahšie a o zrýchlených konaniach, ak v porovnaní s normálnymi konaniami boli skrátené lehoty. Tieto základné znaky sa môžu samozrejme zhodovať, takže súdne konanie môže byť naraz sumárne, zjednodušené aj zrýchlené.

117. „*Common law*“ jurisdikcie naproti tomu používajú slovo sumárne na označenie zjednodušených a zrýchlených konaní, ktoré smerujú ku konečnému rozhodnutiu, majú za následok *res iudicata*, hoci majú aj postupy pre provizórny

rozsudok, t. j. konania, počas ktorých súd môže dočasne rozhodnúť, že odporca bude zodpovedný za dlh alebo za škodu a nariadi mu zaplatiť „predbežnú“ platbu nie viac ako „rozumnú časť“ sumy, ktorú by mal zaplatiť navrhovateľovi. Pokiaľ v ďalšom konaní navrhovateľ nepreukáže svoje tvrdenia, musí odporcovi vrátiť zaplatenú sumu späť aj s úrokmi.

118. Pozornosť si zaslúžia najmä dve civilné procesné postupy:
- (i) platobný rozkaz („*Mahnverfahren*“, „*injoncion de payer*“) a
 - (ii) „*référé*“, alebo v Holandsku „*kort geding*“:
- (i) Platobný rozkaz (alebo *Mahnverfahren*) je špeciálne konanie v prípadoch nespochybniteľných peňažných dlhov. Na žiadosť navrhovateľa vydá súd platobný rozkaz bez toho, aby vypočul druhú stranu. V niektorých krajinách sa vyžaduje predloženie listinných dôkazov, v niektorých postačuje tvrdenie navrhovateľa. Pokiaľ odporca zostane po dobu predpísanú zákonom pasívny, platobný rozkaz sa stane právoplatným a vykonateľným, ako klasický rozsudok. Ak odporca odporuje, navrhovateľ musí začať klasické konanie, ak chce naspäť svoje peniaze. Je to odporcova pasivita a mlčanie, ktoré transformujú pôvodný platobný rozkaz na súdne vykonateľné rozhodnutie, ktoré má silu *res iudicata*. V niektorých krajinách vydáva platobné rozkazy súdny úradník. Je to písomné konanie, ktoré umožňuje použitie IT (v niektorých krajinách už funguje). Veľa prípadov sa končí týmto spôsobom.
- (ii) Procedúra „*référé*“, alebo „*kort geding*“ umožňuje sudcovi po vypočutí účastníkov konania rozhodnúť o akejkoľvek otázke na základe limitovaných dôkazov, ktoré sú schopní predložiť súdu v krátkom čase. Rozhodnutie je vydané buď okamžite po pojednávaní, alebo vo veľmi krátkom čase. Je priamo vykonateľné, ale nemá účinky *res iudicata*. Účastníci môžu začať súdne konanie o merite veci, ale ak ho nikto neiniciuje, *référé* rozsudok je pre práva a povinnosti účastníkov záväzný. V dôsledku toho sa konanie o merite veci nikdy neuskutoční. Z dôvodu dôležitosti *référé*, v týchto konaniach väčšinou rozhoduje skúsený sudca (často predseda súdu). Procedúra *référé* sa v praxi často využíva na zmiernenie preťaženia súdov a na vyhnutie sa prietahom, ktoré sú vlastné klasickým civilným konaniam v niektorých štátoch.

(g) Čiastočné rozsudky

119. Právomoc „priamo a oddelene rozhodnúť o akejkoľvek veci“ môže byť skutočne dôležitá. Napríklad, zásadné veci týkajúce sa jurisdikcie by, podľa názoru CCJE, mohli byť rozhodované samostatnými rozsudkami na začiatku konania. Vyhlo by sa tým potrebe zbytočnej, drahej a na čas náročnej argumentácii a skúmaniu merita veci. Avšak v niektorých krajinách neexistujú žiadne možnosti pre čiastočné rozsudky a v niektorých krajinách sa proti čiastočným rozsudkom možno odvolať až potom, ako súd prvej inštancie rozhodne aj vo zvyšku veci.
120. CCJE si je vedomá, že je potrebné byť opatrný pri výbere a definovaní prípadov, na ktoré sa hodí použitie čiastočných rozsudkov. Je riziko, že aj takéto konanie môže trvať dlho, stať veľké úsilie a peniaze (odvolanie v čiastočnom prípade), pričom by bolo rýchlejšie a jednoduchšie rozhodnúť zvyšok prípadu. Vedomá si tohto rizika CCJE odporúča, aby takéto postupy boli prístupné a aby boli normálne povolené okamžité odvolania proti čiastočným rozsudkom.
121. Opatrenia na vyhnutie sa prietahom v prípadoch takýchto odvolaní by mali pozostávať buď z požiadavky získať povolenie súdu prvého stupňa alebo podať okamžité odvolanie, alebo/a rýchly apelačný systém.

(h) dokazovanie a dokumentácia

122. Väčšina štátov má flexibilné pravidlá dokazovania. V ochranných a sumárnych konaniach nemusí byť rozsudok nevyhnutne založený na úplných dôkazoch. V ochranných opatreniach navrhovateľ musí iba preukázať existenciu jeho práva (*prima facie* dôkaz) v krajinách civilného kontinentálneho práva, alebo preukáže žalovateľný nárok v krajinách „common law“.
123. Existujú dôležité rozdiely vo vzťahu k poskytovaniu dokumentácie v krajinách „common law“ a „civil law“. V „common law“ systémoch musí každá strana dobrovoľne predložiť relevantné dokumenty (to sú dokumenty, ktorými podopiera svoje tvrdenia v spore, alebo ktoré sa materiálne dotýkajú jeho nárokov, alebo podporujú tvrdenia inej strany). Požiadavka predložiť pre aj proti dokumenty často pôsobí ako dobrý motív pre uzavretie zmieru – buď pred alebo po predložení dokumentov. Tiež napomáha zisteniu skutkového stavu v súdnom procese.
124. Avšak táto procedúra spolieha na čestnosť právnych zástupcov pri poskytovaní poradenstva klientom, pokiaľ ide o produkovanie dokumentov a tiež zahŕňa v sebe výdavky na trovy právneho zastupovania a iné trovy, súvisiace so získavaním a predkladaním dokumentov. Preto sa dá povedať, že je vhodná pre viac menej rozsiahle resp. komplikované prípady.
125. V mnohých krajinách (najmä v „civil law“ systémoch) môže strana žiadajúca vydanie rozhodnutia získať len prístup k dokumentom, ktoré má pod kontrolou jeho protistrana a na ktoré sa oponent nemá v úmysle spoliehať a žiadať sprístupniť konkrétny dokument. Z toho vyplýva, že strana, ktorá žiada vydať rozhodnutie musí vopred mať vedomosť o existencii dokumentu, ktorý musí identifikovať, čo nie je vždy jednoduché.

(i) Hlavné „case – manažment“ oprávnenia

126. V každom štádiu civilného konania je veľmi dôležité zabezpečiť, aby boli veci manažované vhodne a proporcionálne. Sudcovia by mali mať možnosť dávať písomné pokyny bez toho, aby mali strany nevyhnutne právo na ústne pojednávanie. Mali by byť vykonateľné v tom zmysle, ako uvádza odporúčanie č. R (84) 5 tak v príprave pred pojednávaním, ako aj vo vzťahu k akémukoľvek pojednávaniu.

(j) Stimuly pre náklady a úroky

127. Anglické právo a niektoré iné systémy majú upravené pravidlá pre ponuky na vyrovnanie a súdne poplatky, ktoré môžu mať vážne finančné následky pre stranu, ktorá na súde nemôže vylepšiť predchádzajúcu ponuku druhej strany. Navrhovateľ môže ponúknuť akceptáciu, alebo odporca môže ponúknuť zaplatenie, menej, než je predmet žaloby. (V prípade žaloby o zaplatenie odporca musí následne zaplatiť súdne trovy). Ak navrhovateľ dostane viac než ponúkol akceptovať, alebo odporca musí zaplatiť viac, ako ponúkol zaplatiť, potom, okrem žalôb s nízkou hodnotou sporu, môžu nastať obrátené následky pokiaľ ide o náklady a tiež pre odporcu, v úrokoch.
128. V niektorých krajinách, kde sú trovy advokátov upravené zákonom, právny poriadok v snahe stimulovať advokátov, aby podporovali uzatvorenie zmieru zvýšili zákonné platby advokátom za uzavretie zmieru na 150% normálnych platieb.

(k) Vynútiteľnosť

129. V súčasnosti existujú rozdiely v názoroch na vynútiteľnosť rozsudkov prvostupňových súdov. V „common law“ jurisdikciách je všeobecným pravidlom, že takéto rozsudky sú automaticky vykonateľné, pokiaľ súd z určitých dôvodov nenariadi odklad. Dôvody môžu zahŕňať akúkoľvek nepravdepodobnosť vrátenia zaplatených peňazí v prípade zrušenia rozsudku na základe úspešného odvolania. Na rozdiel od krajín „civil law“, kde je spôsob niekedy regulovaný zákonom, inokedy je ponechaný na rozhodnutie sudcu. Sudca môže povoliť predbežnú vykonateľnosť rozsudku najmä ak hrozí nebezpečenstvo, že počas odvolacieho konania môže nastať, alebo stranou, ktorá prehrala, byť spôsobená, taká situácia, že rozsudok nikdy nebude uznaný. Za normálnych okolností však v takomto prípade bude úspešná strana požiadaná poskytnúť zabezpečenie pre akékoľvek škody, ktoré sa môžu objaviť ako výsledok vykonania rozsudku, ak rozsudok bol zmenený v odvolacom konaní. Dá sa povedať, že v prípadoch rozsudkov na zaplatenie je zvyčajné, že sú vykonateľné na základe zákona, alebo rozhodnutia sudcu, pokiaľ dlžník nevystaví zabezpečenie.

130. CCJE má za to, že v snahe zabezpečiť efektívnosť justície, by mali všetky krajiny mať ustanovenia o predbežnej vykonateľnosti rozsudkov, ktorá by mohla byť za normálnych okolností nariadená, za súčasného zabezpečenia dostatočnej ochrany prístupnej pre stranu, ktorá prehrala, v prípade úspešného odvolania.

(l) Odvolanía

131. Rôzne odvolacie systémy sú rozdelené do dvoch širokých skupín: (a) odvolania limitované revíziou právnych problémov a vyhodnotením dôkazov bez možnosti navrhovať nové dôkazy alebo skutočnosti, ktoré neboli predmetom konania pred súdom prvého stupňa; a (b) odvolania, pri ktorých takéto obmedzenia neexistujú a odvolací súd môže vykonať nové dôkazy a vziať do úvahy nové skutočnosti prednesené v konaní pred odvolacím súdom.

132. Potom existujú zmiešané systémy, ktoré v niektorých prípadoch alebo na niektorých stupňoch súdov dovoľujú neobmedzené odvolanie, čo je opísané ako „riadne opravné prostriedky“, ale v iných prípadoch alebo na iných stupňoch súdov (napr. kasačný alebo najvyšší súd), dovoľujú iba „mimoriadne opravné prostriedky“, alebo „prieskum“ na limitovanej báze a za špeciálnych podmienok.

133. Rozdiel medzi (a) a (b) je niekedy vysvetľovaný tým, že účelom prvej skupiny je jednotný výklad a aplikácia práva (*ius constitutionis*), kým na tú druhú sa nazerá ako na procesné právo, hlavnou funkciou ktorého je dať stranám ďalšiu možnosť (*ius litigationis*). Tu vzniká otázka, či je nevyhnutné a žiaduce, aby mali strany také procesné práva na ktoromkoľvek stupni súdov, dokonca aj na druhom stupni.

134. CCJE, berúc do úvahy piaty princíp Odporúčania č. R (84) 5 (hore uvedený) zdôrazňuje, že článok 6 Dohovoru nevyžaduje právo na odvolanie.

135. Napriek tomu, že CCJE si je vedomá vážnosti tradícií v niektorých krajinách, ktoré sú naklonené neobmedzenému právu na preskúmanie rozhodnutia v odvolacom konaní súdom druhého stupňa, v princípe s týmto systémom nesúhlasí. Podľa jej názoru musia existovať obmedzenia pre sporovú stranu pri predkladaní nových dôkazov, alebo namietaní nových právnych skutočností. Odvolanie by nemalo byť prostriedkom, alebo nemalo by byť považované za prostriedok, na nekonečné opravy takajúce sa skutkového alebo právneho stavu, ktorý strany predložili v konaní pred prvostupňovým súdom. To podkopáva úlohu prvostupňového sudcu a môže negatívne ovplyvniť akýkoľvek

jeho „case – manažment“.

136. Podľa názoru CCJE to taktiež vedie k frustrácii legitímnych očakávaní protistrany, nárastu dĺžky, nákladov a obťažnosti konania.
137. CCJE poznamenáva, že dokonca aj v krajinách, ktoré akceptujú *ius litigation* (t. j. právomoc vyhlásiť beznádejné odvolania za zjavne nepodložené) bol vyvinutý mechanizmus, ktorý zakladá čiastočnú zábezpeku na zredukovanie neprimeraného zaťaženia odvolacieho systému.
138. CCJE preto odporúča, aby sa zaviedla kontrola nemeritórnych odvolaní, buď cez právomoc súdu pripustiť odvolanie, alebo podobný mechanizmus, aby sa tým zabezpečilo, že rýchlosť prejednávania meritórnych odvolaní nebude dotknutá.

(D) alternatívne riešenia sporov (ADR)

139. Rada Európy vyvinula niekoľko nástrojov týkajúcich sa metód alternatívneho riešenia sporov (ADR). Vedomá si množstva pozitívnych účinkov ADR, medzi ktorými je najmä schopnosť rýchleho skončenia sporu dohodou, CCJE navrhla, aby ADR boli jednou z tém na Prvej Európskej konferencii sudcov v rámci širšieho významu „case – manažmentu“.
140. Prvá Európska konferencia sudcov demonštrovala dôležitosť ADR v rannej fáze riešenia sporu. Je zrejmé, že aj keď ADR nie je bezchybnou cestou ako znížiť preťaženie súdov, je v konečnom dôsledku užitočné a efektívne, lebo dáva dôraz na dohodu medzi stranami, ktorá je vždy lepšia, ako rozsudok.
141. V budúcnosti sa môže CCJE podrobnejšie zamerať na tému ADR. Teraz, v súvislosti s týmto stanoviskom, ktoré sa týka primeraného trvania súdnych sporov a úlohy sudcu v súdnom procese, CCJE považuje za dôležité podporiť vypracovanie ADR schém, ktoré sú vhodné pre určité typy sporov a zvýšiť vedomosť verejnosti o ich existencii, spôsoboch fungovania a nákladoch.
142. Keďže ADR a súdny systém zdieľajú spoločné zámery, je nevyhnutné, aby právna pomoc bola prístupná pre ADR rovnako, ako pre súdne konania. Avšak zdroje na financovanie právnej pomoci, ako aj akékoľvek verejné financie potrebné na podporu ADR musia mať svoj vlastný rozpočet, aby zodpovedajúce náklady neboli čerpané z operatívneho rozpočtu súdov (pozri čl.23 vyššie).
143. Diskusie, ktoré prebiehali v CCJE sa zameriavali na mediáciu, úlohu sudcu v mediácii počas súdneho konania, na dôvernosť mediačných operácií, na možnosti, aby súdy dozerali na výučbu/akreditáciu v mediácii, na možnosti aby sudcovia konali ako mediátori a na nevyhnutnosť súdneho schválenia dohody dosiahnutej stranami v konaní pred mediátorom. Tam, kde to bolo potrebné, sa posudzovala mediácia v trestných a civilných (vrátane správnych) veciach zvlášť.
144. Pokiaľ ide o oblasť ADR, odporúčania Rady Európy ukazujú, že ADR sa neobmedzujú len pre oblasť civilného práva. Mediácia v trestných veciach vzbudzuje špecifické otázky a práve na tie sa koncentrovala diskusia CCJE.
145. Na rozdiel od civilných vecí, mediácia v trestných veciach nie je určená na zmiernenie existujúceho nápadu a preťaženia súdneho systému, hoci môže mať preventívny efekt vo vzťahu k budúcim trestným činom.
146. Odporúčanie č. R (99) 19 sa zameriava iba na mediáciu medzi páchatelom

a obeťou. Aj keď v danej oblasti je potrebný dlhší výskum, CCJE má za to, že v súčasnosti vedené diskusie sa týkajú širšieho konceptu „nápravnej justície“ t. j. procesu, ktorý umožňuje rozlišovať normálne trestné konanie na fázy pred začatím konania (hneď po zatknutí), po začatí konania, uloženie trestu alebo dokonca počas výkonu trestu. Nápravná justícia poskytuje príležitosť pre obeť, páchateľov a niekedy aj pre zástupcov spoločnosti vzájomne komunikovať, priamo alebo nepriamo, pokiaľ je to nevyhnutné cez sprostredkovateľov, o delikte (zvyčajne menej nebezpečné trestné činy týkajúce sa vlastníctva, alebo trestné činy mladistvých) a náprave spôsobenej ujmy. Môže to viesť k tomu, že páchateľ napraviť ujmu obeť, ak si to obeť želá, alebo širšej komunite, napríklad opravou vecí, vyčistenia priestorov a pod.

147. Rozsah použitia nápravnej justície v trestných veciach nie je tak široká, ako ADR v civilných veciach; spoločnosť môže stanoviť „hranice prípustnosti“ za ktorými nebude podporovať riešenie sporov v trestných veciach inak, ako klasickým súdnym procesom. Na rozdiel od civilných vecí, komunita často bude aj priamym účastníkom v procese nápravnej justície. Gro nápravnej justície je prostredníctvom nápravy škôd, ktoré páchatelia spôsobili, spojiť páchateľov s komunitou ktorej ublížili a umožniť komunite navrhovať riešenia kriminality v jej okolí.
148. Schémy nápravnej justície vyžadujú pri implementácii oveľa väčšiu pozornosť, ako ADR v civilných sporoch, keďže kontaktovanie páchateľov s obeťami je oveľa citlivejší proces, ako kontaktovať stany v civilnom súdnom spore; jeho úspech závisí sčasti na tom, ako sa dokážu prispôbiť predstavitelia trestnej justície zvyknutí na klasický trestný proces a trestajúci model justície.
149. CCJE diskutovala o úlohe sudcu pri mediačných rozhodnutiach a dospela k záveru, že v civilných a správnych konaniach rozhodnutie o využití mediátora môže byť buď v dispozícii strán, alebo alternatívne to môže byť sudca, ktorý odporučí, aby sporové strany najprv zašli za mediátorom. Odmietnutie sa môže niekedy prejaviť v rozhodnutí o náhrade trov konania.
150. Druhý systém má výhodu v tom, že núti strany, ktoré zvyčajne nie sú ochotné sa dohodnúť, iniciovať diskusiu; v praxi môže byť tento krok rozhodujúci na prelomenie mŕtveho bodu v rozhádaných situáciách.
151. V každom prípade však strany musia mať možnosť odmietnuť návštevu mediátora; takéto odmietnutie nemôže porušiť ich právo na rozhodnutie veci súdom.
152. Pokiaľ ide o úlohu sudcu pri mediácii v trestnom konaní, je zrejmé, že ak sa trestná vec odkloní smerom k nápravnej justícii ešte pred začatím trestného konania, sudca zvyčajne nebude hrať žiadnu úlohu. Avšak po začatí trestného konania si to bude zvyčajne vyžadovať súhlas/príkaz sudcu. Pokiaľ ide o prijatie tohto systému v niektorých krajinách, rozdiely sa tiež môžu vyskytnúť vzhľadom na princípy diskrecionárnej alebo povinnej obžaloby.
153. Z pohľadu toho, že v rámci systému nápravnej justície sú páchateľovi ukladané povinnosti a v záujme obeť sa môžu prijímať určité obmedzenia, CCJE má za to, že by bolo v súlade so zásadou dobrej praxe podmieniť všetky opatrenia nápravnej justície súhlasom súdu (alebo ak je to vhodné, aspoň tie, ktoré sú viac než len varovanie bez právnych dôsledkov).
154. Musia byť mediačné operácie dôverné? Diskusia CCJE ukázala, že táto otázka musí byť zodpovedaná kladne, pokiaľ ide o civilné a správne spory. Hľadanie konsenzu znamená vo všeobecnosti, že strany musia mať možnosť

dôverne sa rozprávať s mediátorom o možných návrhoch na urovanie bez obavy, že tieto informácie budú vyzradené.

155. Napriek tomu by bolo užitočné špecifikovať, či dôvernosť má byť absolútna, alebo nie, s ohľadom na dohodu strán. Niekoľko tiež môže zaujímať, či dokumenty použité počas mediácie môžu byť použité na súde, pokiaľ mediácia zlyhá.
156. Keďže mediačná procedúra je založená na dohode, podľa názoru CCJE je možné upustiť od dôvernosti, ak sa na tom strany dohodnú; na druhej strane, bez takejto dohody nie je namieste, aby sudca bral zreteľ na dokumenty odhaľujúce stanovisko jednej strany, alebo návrhy robené mediátorom s cieľom urovnať spor. Otvorené diskusii zostáva, či a ako ďaleko, môže sudca (ako je to dovolené v niektorých jurisdikciách) brať do úvahy odmietnutie návštevy mediátora, alebo odmietnutie uzavretia zmiery, pri rozhodovaní o náhrade trov konania.
157. Pokiaľ ide o dôvernosť pri ADR v trestných veciach, CCJE má za to, že vzhľadom na zmysel nápravnej justície, páchatel' má byť povzbudený hovoriť úprimne, a preto by sa mala dôvernosť aplikovať aj v tomto type ADR. Problém môže vyvstať v systémoch, ktoré majú zakotvenú povinnú obžalobu v tom smere, aké následky môže mať priznanie iných deliktov zo strany páchatela alebo osôb, ktoré sa na mediačnom procese nepodieľajú.
158. CCJE zdôrazňuje, že aj v trestných veciach aj v civilných a správnych musí byť organizácia ADR úzko prepojená so súdnym systémom, mediátori musia mať relevantnú kvalifikáciu a skúsenosti a tiež nevyhnutnú nestrannosť a nezávislosť pre takúto verejnú službu.
159. Z tohto dôvodu CCJE zdôrazňuje dôležitosť mediačného tréningu.
160. Mediačný systém by mal byť financovaný aj organizovaný zo zdrojov mimo justičného systému, avšak zároveň by mal byť koncipovaný tak, aby justičné orgány mohli dozerať na jeho fungovanie. CCJE má za to, že by mala existovať vhodná právna úprava, ktorá by umožňovala sudcovi nariadiť stranám návštevu mediátora, ktorého ustanovil súd.
161. CCJE považuje za možné, aby aj sudcovia sami mohli vystupovať ako mediátori, čo by umožnilo, aby bolo sudcovské „know – how“ dané k dispozícii verejnosti. Je však nevyhnutné chrániť sudcovskú nestrannosť najmä tým, že túto úlohu budú plniť v iných veciach než v tých, v ktorých majú sami konať a rozhodnúť.
162. Súdny dozor nad ustanovovaním mediátorov je iba jedným z prvkov systému navrhnutého na predchádzanie nebezpečenstva spojenému s privatizáciou rozhodovania sporov (a možnými reštrikciami hmotných a procesných práv účastníkov konania), do ktorého môže sklzánuť príliš široké používanie ADR. CCJE má za to, že je tiež nevyhnutné, aby sudy kontrolovali mediačné procesy a ich výsledky.
163. Z diskusie CCJE vyplynulo, že za určitých okolností môže byť stranám priznané právo na ukončenie sporu zmiernom, ktoré nemusí byť schválené súdom, avšak v niektorých prípadoch môže byť takéto schválenie nevyhnutné, najmä v prípade exekúcie.
164. Minimálne v takýchto prípadoch sudca musí požívať základné dohliadacie právomoci, najmä pokiaľ ide o zachovanie rovnosti účastníkov konania, skúmanie reálnosti ich súhlasu s opatreniami, na základe ktorých bola dosiahnutá dohoda, rešpektovanie zákona a verejného záujmu. Vzhľadom na špecifické aspekty

týkajúce sa mediácie v trestných veciach sa CCJE odvoláva na závery vyslovené v čl. 147 vyššie.

ZHRNUTIE IDPORÚČANÍ A ZÁVERY

A. Prístup k spravodlivosti

A.1. Štáty musia poskytovať dostatočné množstvo informácií o fungovaní súdneho systému (druhy konaní, priemerná dĺžka konania na rôznych stupňoch súdov, náklady a riziká spojené s nesprávnou voľbou právnych nástrojov, alternatívne prostriedky riešenia sporov, judikatúra; pozri čl. 12-15 vyššie).

A.2. K dispozícii by mali byť najmä „sprievodcovia“ pre občanov, sudy by sa mali podieľať na rozširovaní informácií; učebné osnovy by mali zahŕňať opis súdneho systému a ponúkať možnosti návštev na súdoch (pozri čl. 16-17 vyššie).

A.3. Mali by sa vypracovať zjednodušené a štandardizované formáty právnych dokumentov potrebné na iniciovanie súdneho konania, aspoň pre niektoré druhy konaní (pozri čl. 18 vyššie).

A.4. Technicky by malo byť zabezpečené, aby účastníci konania mohli cez počítač:

- získať dokumenty potrebné na podanie žaloby na súd;
- komunikovať priamo so súdom;
- získať kompletne informácie, ešte predtým, než konanie začne prebiehať o druhoch a výške poplatkov, resp. nákladov konania, ktoré budú musieť znášať, predpokladanú dĺžku konania do vynesenia rozsudku (pozri čl. 19 vyššie).

A.5. Odmena advokátov a súdnych úradníkov musí byť fixovaná tak, aby nepodporovala zbytočné procesné úkony (pozri čl. 28 vyššie).

A.6. V zmysle Odporúčania č. R (84)5, princíp 2. 1. v prílohe, zneužívanie súdneho konania musí byť sankcionované (pozri čl. 28 vyššie).

A.7. Štáty musia zabezpečiť právo účastníka konania podať návrh na jeho začatie buď osobne, alebo prostredníctvom právneho zástupcu, ktorého si vyberie, najmä v prípadoch zjednodušených konaní, v konaniach s nízkou hodnotou sporu a v konaniach týkajúcich sa ochrany práv spotrebiteľa; musia existovať ustanovenia umožňujúce sudcovi vo výnimočných prípadoch ustanoviť advokáta, ak v konaní vyvstal zásadný problém.

A.8. Systém právnej pomoci by mal byť organizovaný štátom tak, aby umožňoval každému prístup k spravodlivosti, pričom by mal pokrývať nielen súdne poplatky, ale aj trovy právnej pomoci pokiaľ ide o posúdenie, či je vhodné, alebo nevyhnutné podať žalobu na súd; nemal by byť vyhradený len pre osoby v hmotnej núdzi, ale aj pre tých, ktorých príjmy neumožňujú znášať náklady konania bez právnej pomoci; sudca by mal mať možnosť zúčastniť sa rozhodovania o priznaní právnej pomoci, aby bolo garantované dodržanie povinnosti objektívnej nestrannosti (pozri čl. 21 a 22 vyššie).

A.9. Právna pomoc musí byť financovaná z verejných zdrojov, krytá oddeleným rozpočtom tak, aby príslušné náklady neboli čerpané z operatívneho rozpočtu súdov (pozri čl. 23 vyššie).

B. Kvalita súdneho systému a jeho hodnotenie; kvantitatívne štatistické dáta; monitoring

B.1. Kvalita súdneho systému závisí od obidvoch; kvality infraštruktúry, ktorá môže byť posudzovaná podľa podobných kritérií ako vo verejnej správe a od spôsobilosti právnických odborníkov (sudcovia, ale tiež advokáti, prokurátori a súdni úradníci), ktorých prácu možno merať iba na základe právnych štandardov, súdnej alebo profesionálnej praxe a deontológie (pozri čl. 31 vyššie).

B.2. Je nevyhnutné hodnotiť kvalitu justičnej činnosti s ohľadom na sociálnu a ekonomickú efektívnosť, kritériami, ktoré sú niekedy podobné tým, ktoré sa používajú vo verejnej správe (pozri čl. 32 a 33 vyššie).

B.3. Vyhodnocovanie aktivity justičného systému ako celku, alebo každého súdu jednotlivo, alebo určitej regionálnej skupiny súdov, nesmie byť pomiešané s hodnotením profesionálnych schopností každého jednotlivého sudcu, ktoré má iný účel. Tie isté pravidlá sa môžu aplikovať aj na vyhodnocovanie aktivít ostatných právnických profesií, ktoré sa podieľajú na fungovaní justičného systému (pozri čl. 33 a 34 vyššie).

B.4. Prelínaniu vyhodnocovania kvality justičného systému a profesionálneho hodnotenia sudcov je možné sa vyhnúť pri navrhovaní štatistických ukazovateľov; konkrétne je potrebné vyhnúť sa vyhodnocovaniu sudcovských aktivít iba na základe počtu zmenených vecí; to isté platí pre iné systémy v ktorých je možné určité hodnotenie kvality rozhodnutí sudcov, aj keď nejde o hodnotenie na základe počtu zmenených vecí (pozri čl. 35 – 37 vyššie).

B.5. Aj keď v súčasnosti neexistujú všeobecne uznávané kritériá na zhromažďovanie údajov, cieľ zbierania údajov by mal spočívať vo vyhodnení justície v širšom slova zmysle, t. j. v interakcii s inými premennými (napr. sudcovia vers. advokáti, justícia vers. polícia, judikatúra vers. legislatíva atď.), nakoľko najviac prípadov zlyhania justície má pôvod v nedostatku resp. v zlej spolupráci viacerých aktérov (pozri čl. 39 vyššie).

B.6. V procese zhromažďovania údajov je potrebné ako kľúčové zdôrazniť interakciu medzi kvalitou justície a prítomnosťou adekvátnej infraštruktúry a podporného personálu (pozri čl. 31 a 39 vyššie).

B.7. Pojem „kvalita“ justície nemožno chápať ako synonymum slova „produktivita“ justičného systému; hodnotenie kvality by sa malo zamerať na schopnosť systému splniť požiadavku spravodlivosti v súlade so všeobecnými úlohami právneho systému, ktorej rýchlosť konania je iba jedným prvkom (pozri čl. 38 – 42 vyššie).

B.8. Kvalitatívne ukazovatele by mali byť vytvorené minimálne na základe širokého konsenzu odborníkov (pozri čl. 43 vyššie).

B.9. Zber údajov a monitoring by mal byť vykonávaný na pravidelnej báze a proces riadený nezávislým orgánom by mal umožniť prijať opatrenia nevyhnutné na reorganizáciu súdov v prípade ich preťaženia (pozri čl. 46 – 48 vyššie).

B.10. V záujme zosúladenia realizácie tejto požiadavky so zárukami nezávislosti súdnej moci, nezávislý orgán uvedený v odsekoch 37. a 45. Stanoviska CCJE č. 1 (2001) by mal byť autoritou kompetentnou pre výber a zhromažďovanie „kvalitatívnych“ údajov, navrhovanie spôsobu zberu dát, vyhodnocovanie výsledkov, ich rozširovanie, ako spätnej väzby a monitoringu napredovania celého procesu. Štáty musia zabezpečiť, aby tieto aktivity zostali vo verejnej sfére v záujme ochrany pred príslušnými politickými záujmami spojenými s nakladaním s údajmi týkajúcimi sa súdnej moci (pozri čl. 43 – 48 vyššie).

C. Množstvo vecí a „case-management“

Všeobecne

C.1. Odporúčanie č. R (87) 18, ktoré sa týka redukcie preťaženia súdov by malo byť implementované.

C.2. Štáty musia zabezpečiť dostatočné zdroje pre civilné a trestné sudy a sudcovia aj v prípadoch, keď nie sú priamo zapojení do administratívy, musia mať možnosť sa k veci vyjadriť a mať hlavné slovo pri rozhodovaní o podobe modernej justície a jej prioritách (pozri čl. 52 – 55 vyššie).

C.3. Sudcovia by mali podporovať uzatvorenie zmieru (buď stranami samotnými, alebo cez mediátorov), keďže tento má nezávislú hodnotu, odrážajúc hodnotu slobody výberu a dohody, v porovnaní s riešením nanúteným súdom (pozri čl. 50 vyššie a sekciu D nižšie).

C.4. Vo všeobecnosti by bolo žiaduce, v krajinách v ktorých to dovoľuje ústavné zriadenie, aby existovala určitá flexibilita oprávňujúca jednoduchšie presúvanie sudcov a/alebo prípadov medzi jednotlivými súdmi, minimálne na dočasnej báze a s ich súhlasom, s cieľom zvládnuť preťaženie súdov. Vždy sa musí venovať pozornosť tomu, aby sa verejnosť mohla pohodlne dostať na svoje sudy (pozri čl. 57 – 60 vyššie).

C.5. Využitie inštitútu samosudcu by malo uľahčiť rozhodovanie o vine alebo nevine, za podmienok uvedených v čl. 61 – 64 vyššie. CCJE je toho názoru, že krajiny by mali podporovať tréningový a kariérny program tým smerom, aby sa zabezpečilo širšie využívanie inštitútu samosudcu na rozhodovanie v prvom stupni všade tam, kde je to možné dosiahnuť úmerne ku skúsenostiam a kapacite sudcov, ktorí sú k dispozícii a povahe konaní (pozri čl. 61 – 64 vyššie).

C.6. Sudcovia by mali mať jedného alebo viac osobných asistentov s primeranou právnickou kvalifikáciou na ktorých by mohli delegovať určité činnosti (pozri čl. 65 vyššie).

C.7. Ne – sudcovské aktivity vymenované v odporúčaní č. R (86)12 by mali byť presunuté na iné osoby ako na sudcov a patričná pozornosť by mala byť venovaná riziku, ktoré so sebou prináša angažovanie sa sudcov v iných súkromných činnostiach, ktoré môžu mať dosah na plnenie ich verejných povinností. Sudcovia by nemali byť odrádzaní od práce v relevantných komisiách a iných mimo súdnych orgánov, ale mali by byť opatrní pred prijatím funkcie v prípadoch, ktoré sú v základe založené na neprávnických rozhodnutiach (pozri čl. 66 – 69 vyššie).

C.8. V trestných veciach by mala byť právna pomoc alebo bezplatné právne zastupovanie dostupné bez vyhodnocovania merita veci a pozície obžalovaného. CCJE odporúča ďalšie štúdie rozdielov medzi povahou a vážnosťou prípadov, pre ktoré je pomoc alebo zastúpenie dostupné v rôznych krajinách. V civilných veciach je žiaduce zavedenie vhodného kontrolného systému na vyhodnocovanie merita žalôb vopred (pozri čl. 70 vyššie).

C.9. Vzhľadom na všetky aspekty „case – managementu“, komparatívna štúdia skúseností iných štátov ponúka hodnotný pohľad na špecifické procesné opatrenia, ktoré môžu byť zavedené, množstvo ktorých je detailne spomenutých v hore uvedenom texte.

Trestné veci

C.10. V jednotlivých štátoch, ktoré nemajú v súčasnosti zavedený inštitút ekvivalentný

diskrečionárnej obžalobe sa odporúča vykonať ďalšie štúdie za účelom implementácie Odporúčania č. R (87) 18 (pozri čl. 73 – 77 vyššie).

C.11. Všetky krajiny by mali zvážiť, či systém zníženia trestu z dôvodu uznania viny môže priniesť ich trestnej jurisdikcii výhody. Každé takéto uznanie musí byť urobené na súde a prijaté sudcom. Profesionálnou povinnosťou advokátov by malo byť zabezpečenie uznania viny dobrovoľne s úmyslom priznať každý bod obžaloby (pozri čl. 79 – 89 vyššie).

Civilné veci

C.12. Za účelom splnenia povinností, ktoré štátom vyplývajú z čl. 6 Dohovoru, „zabezpečiť spravodlivé a verejné súdne konanie v primeranom čase“, by mali súdom zabezpečiť adekvátne zdroje a súde by mali adekvátne viesť konania spôsobom zabezpečujúcim spravodlivosť a proporčionalitu medzi stranami a brať do úvahy záujmy ostatných účastníkov a verejnosti všeobecne; to znamená viesť súdne pojednávania takým spôsobom, ktorý umožní stranám dosiahnuť spravodlivosť za náklady úmerné predmetu sporu, žalovanej sume a vlastným možnostiam súdu (bez zásahu do povinnosti štátu zabezpečiť dostatočné zdroje) a ktorý umožní ostatným účastníkom konania získať spravodlivý podiel na „čase súdov“ pre ich vlastný spor (pozri čl. 103 – 104 vyššie).

C.13. Kľúčom k proporčionálnemu vedeniu súdneho konania je aktívny „case – manažment“ sudcov, ktorého základné princípy sú zakotvené v Odporúčaní č. R (84)5. Najdôležitejšie je, aby sudcovia mohli od samého počiatku aj počas celého súdneho konania kontrolovať časový harmonogram a trvanie procesu, určiť pevné dátumy a mať právomoc odmietnuť odročenia konania dokonca aj proti vôli účastníkov konania (pozri čl. 90 – 102 vyššie).

C.14. Od strán by sa malo požadovať, aby definovali predmet sporu a predložili súdu všetky dôkazy v čo najrannejšom štádiu konania a sudcovia by mali mať právomoc tak v prvej inštancii, ako aj v akomkoľvek odvolacom konaní, odmietnuť v určitom štádiu konania návrhy na rozšírenie žaloby a/alebo na predloženie nových dôkazov (pozri čl. 122 – 125 vyššie).

C.15. Štáty by mali zaviesť (a) efektívne ochranné opatrenia, (b) sumárne, zjednodušené a/alebo skrátené konania (c) konania na skoré rozhodnutie predbežných otázok (vrátane jurisdikčných otázok) a pre rýchle rozhodnutie o akomkoľvek odvolaní vo vzťahu k takýmto predbežným otázkam (pozri čl. 111 – 131 vyššie).

C.16. Rozsudky súdov by mali byť okamžite vykonateľné bez ohľadu na akékoľvek odvolanie s výhradou zabezpečujúcich ustanovení v prípadoch, kedy je potrebné ochrániť stranu ktorá prehrala pre prípad úspechu v odvolacom konaní (pozri čl. 129 – 138 vyššie).

C.17. Štáty by mali venovať pozornosť zavedeniu kontrolného mechanizmu do ich právnych poriadkov, ktorý by mal zamedziť, aby nemeritórne odvolania ovplyvňovali rýchlosť rozhodovania v meritórnych odvolaniach (pozri čl. 138 vyššie).

D. Alternatívne riešenie sporov (ADR)

D.1. Je nevyhnutné podporovať vývoj ADR schém a zvýšiť informovanosť verejnosti o ich existencii, o spôsoboch ako fungujú a koľko stoja (pozri čl. 141 vyššie).

D.2. Pre ADR konania by mala byť zabezpečená rovnaká právna pomoc, ako je pre štandardné súdne konania; zdroje na financovanie právnej pomoci, ako aj akékoľvek verejné výdavky na podporu ADR, by mali byť financované zo špeciálneho rozpočtu tak,

aby korešpondujúce výdavky neboli čerpané z operatívneho rozpočtu súdov (pozri čl. 142 vyššie).

D.3. Aj napriek tomu, že na rozdiel od ADR v civilných veciach, mediácia v trestných veciach nemôže pomôcť pri znižovaní existujúceho preťaženia súdneho systému, môže mať preventívny efekt vo vzťahu k budúcej trestnej činnosti; aj keď Odporúčanie č. R (99)19 sa zameriava iba na mediáciu medzi páchatelom a obeťou, je potreba ďalšieho výskumu širšieho konceptu „nápravnej justície“, t. j. konaní umožňujúcich rozlišovať normálne trestné konanie na fázy pred začatím konania (hneď po zatknutí), po začatí konania, uloženie trestu alebo dokonca počas výkonu trestu; aj keď schémy nápravnej justície vyžadujú pri implementácii oveľa väčšiu pozornosť, ako ADR v civilných sporoch, keďže kontaktovanie páchatelov s obeťami je oveľa citlivejší proces, ako kontaktovať stany v civilnom súdnom spore, úspech takýchto schém závisí sčasti na tom, ako sa dokážu prispôbiť predstavitelia trestnej justície zvyknutí na klasický trestný proces a trestajúci model justície (pozri čl. 146 – 149 vyššie).

D.4. Návšteva mediátora v civilných a správnych veciach môže byť alebo na vôli strán, alebo doporučená sudcom; strany by mali byť oprávnené odmietnuť návštevu mediátora; takéto odmietnutie by nemalo porušiť ich právo na rozhodnutie ich vecí súdom (pozri čl. 151 – 152 vyššie).

D.5. V trestnej mediácii, ak sa trestné konanie odvíja od klasickej obžaloby, by mal byť vyžadovaný súhlas sudcu; všetky záležitosti týkajúce sa nápravnej justície (okrem tých, ktoré nie sú len obyčajným varovaním bez právnej relevancie) musia byť formálne schválené sudcom (pozri čl. 151 – 152 vyššie).

D.6. Informácie poskytnuté v priebehu mediálnych operácií v civilných a správnych veciach by mali byť dôverné; dôvernosc môže byť zrušená v prípade dohody medzi stranami; otvorenou zostáva otázka, či a ako ďaleko môže sudca brať do úvahy odmietnutie návštevy mediátora, alebo odmietnutie uzavretia zmieru pri rozhodovaní o náhrade trov konania (pozri čl. 154 – 156 vyššie).

D.7. Dôvernosc musí byť aplikovaná aj pri ADR v trestných veciach najmä v krajinách, kde je obžaloba povinná. Tu môže nastať problém, aké následky môže mať priznanie iných deliktov na strane páchatela, alebo iných osôb, ktoré nie sú zúčastnení v mediálnom procese (pozri čl. 157 vyššie).

D.8. Tak v trestných, ako aj v civilných a správnych veciach, by mali byť ADR schémy úzko prepojené so súdnym systémom; primerané zákonné ustanovenia, alebo súdna prax, by mala umožniť sudcovi nariadiť stranám návštevu súdom ustanoveného, vyškoleného mediátora, ktorý preukázal, že disponuje relevantnými skúsenosťami a kvalifikáciou a tiež nevyhnutnou nezávislosťou a nestrannosťou pre takúto verejnú službu (pozri čl. 157 – 159 a 161 vyššie).

D.9. Sudcovia môžu sami vystupovať ako mediátori, čo by umožnilo, aby bolo sudcovské „know – how“ dané k dispozícii verejnosti; je však nevyhnutné chrániť sudcovskú nestrannosť najmä tým, že túto úlohu budú plniť v iných veciach než v tých, v ktorých majú sami konať a rozhodnúť (pozri čl. 161 vyššie).

D.10. ADR dohody o vyrovnaní by mali byť predmetom schválenia sudcom, najmä v prípadoch, v ktorých by mohlo dôjsť k výkonu rozhodnutia; v tomto prípade musí mať sudca k dispozícii základné dohľadacie právomoci, najmä pokiaľ ide o zachovanie rovnosti účastníkov konania, skúmanie reálnosti ich súhlasu s opatreniami na základe ktorých bola dosiahnutá dohoda, rešpektovanie zákona a verejného záujmu; vzhľadom na špecifické aspekty týkajúce sa mediácie v trestných veciach, by na tieto prípady mali byť aplikované ďalšie garancie (pozri čl. 162 – 164 vyššie).